

บทที่ 1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันโลกได้เข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าสังคมแห่งความรู้ และระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ ที่ใช้ความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ความรู้ในองค์กร หรือความรู้ที่อยู่ในตัวบุคลากรขององค์กร หากไม่มีการรวบรวมและจัดเก็บอย่างเป็นระบบความรู้นั้นก็จะไม่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรได้อย่างที่ควรจะเป็น อีกทั้งปัญหาที่เกิดจากการทำงานที่เกี่ยวกับความรู้ เช่น เวลามีปัญหาในการทำงานไม่ทราบว่าจะไปถามผู้ที่เก่งในเรื่องนั้นๆ ได้ที่ไหน การค้นหาข้อมูลที่ต้องการส่วนใหญ่ใช้เวลานาน ข้อมูลไม่ทันสมัยไม่สมบูรณ์ และไม่ตรงตามความต้องการ มักมีการทำงานผิดพลาดซ้ำๆ ในเรื่องเดิม เพราะขาดความรู้ที่ถูกต้อง การแลกเปลี่ยนความรู้เกิดในวงแคบ และบางองค์กรมี “วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ” หรือ “Best Practice” แต่ไม่ได้นำมาใช้ หรือบางทีองค์กรไม่รู้ว่า Best practice ของตนคืออะไร องค์กรความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรไม่ได้ถูกนำมาใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ไม่เกิดการต่อยอดความรู้ใหม่

การจัดการความรู้เป็นแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ที่มีองค์กรเป็นทรัพย์สินที่มีค่า เนื่องจากองค์กรมีแหล่งความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ และประสบการณ์ที่เกิดจากปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำมาปฏิบัติงาน ในการนำมาเผยแพร่ให้กับบุคลากรให้เกิดการสื่อสาร และแลกเปลี่ยนความรู้กันได้ รวมทั้งเกิดการสร้างความรู้ใหม่จากการเรียนรู้ที่ส่งผลให้บุคลากรในองค์กรสามารถนำไปเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และจากกระแสในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรต้องมีการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้คนในองค์กรมีประสิทธิภาพและคุณภาพ ซึ่งการจัดการความรู้เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างความคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรในการแข่งขันที่ยั่งยืน โดยการจัดการความรู้เป็นกระบวนการรวบรวมวิธีปฏิบัติขององค์กร และกระบวนการที่เกี่ยวกับการสร้าง การนำมาใช้และเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานองค์กร ทั้งนี้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของงาน การพัฒนาคน การพัฒนาองค์กรสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมีกระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การบ่งชี้ความรู้ 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ 3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5) การเข้าถึงความรู้ 6) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 7) การเรียนรู้ (วิจารณ์, 2548) อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันสูงสุด และสามารถตอบสนองพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 และการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award: PMQA) ซึ่งการจัดการความรู้อยู่ในหมวด 4 จากทั้งหมด 9 หมวด ซึ่งเป็นแนวทางให้หน่วยราชการใช้ในการประเมินตนเองเพื่อก้าวไปเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง (High Performance Organization: HPO) หรือเรียกว่าองค์กรที่เป็นเลิศ (Excellence Organization)

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือ สวพส. ได้ดำเนินงานสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลงานโครงการหลวง ในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงของประเทศไทยให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน โดยมีวิสัยทัศน์ “ชุมชนบนพื้นที่สูงมีความอยู่ดีมีสุข ด้วยการวิจัยและพัฒนา สืบสานรักษา ต่อยอดงานโครงการหลวง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” สวพส. มีผลงานวิจัยจากสำนักวิจัยตั้งแต่ ปี พ.ศ.2550-2562 ทั้งหมด 390 โครงการหลัก 871 โครงการย่อย 30 กิจกรรม โดยแบ่งตามกลุ่ม

งานวิจัย 4 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) งานวิจัยด้านการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลิตผลเกษตร (2) งานวิจัยด้านสังคม (3) งานวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (4) งานด้านการบริหารจัดการงานวิจัย อีกทั้งยังมีการขยายผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ในพื้นที่อื่นๆ และส่งมอบให้กับมูลนิธิโครงการหลวง โดยในระหว่างที่ผ่านมาโครงการจัดการองค์ความรู้งานวิจัย ได้ประมวลองค์ความรู้และจัดกลุ่มงานวิจัยเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2558-2562 จำนวน 72 เรื่อง รวมทั้งมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (e-Research Report) เพื่อจัดเก็บและค้นหารายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ผ่านเว็บไซต์ research.hrdi.or.th และระบบการจัดการฐานข้อมูลทะเบียนงานวิจัย (ในรูปแบบไฟล์ Microsoft Excel) ซึ่งเป็นระบบที่จัดเก็บรายละเอียดโครงการวิจัย เพื่อใช้ในการค้นหา การสนับสนุนการตัดสินใจ การประมวลและวิเคราะห์สถานการณ์ การวิจัยในแต่ละปี ตลอดจนสะท้อนให้เห็นโครงสร้างของการเปลี่ยนแปลงของงานวิจัย อีกทั้งยังมีการพัฒนาเครือข่ายการวิจัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นการส่งเสริมและประสานความร่วมมือด้านงานวิจัยกับนักวิจัยหรือองค์กรที่มีพื้นที่ดำเนินงานบนพื้นที่สูง โดยมีเครือข่ายการวิจัยในประเทศ 3 แห่ง และนานาชาติ 7 แห่ง เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และพัฒนาโครงการวิจัยร่วมกัน รวมทั้งการพัฒนาขีดความสามารถนักวิจัยให้มีความรอบรู้และมีทักษะในการปฏิบัติงาน อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรวิจัยให้มีประสิทธิภาพและมีความเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น จากการดำเนินงานดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สวพส. มีนักวิจัยที่มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ จากประสบการณ์ที่เกิดจากการทำงานและการวิจัย อีกทั้งความรู้จากประสบการณ์ของตัวเกษตรกรเองที่ได้ร่วมดำเนินงานวิจัย และความรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยที่ได้นำไปปฏิบัติจนเกิดทักษะและความชำนาญทำให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ขึ้นมา เพื่อนำความรู้ไปเผยแพร่และให้เกษตรกรรายอื่นๆ นำไปใช้ อันจะก่อให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้นมาเป็นการยกระดับความรู้ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นในปี พ.ศ.2563 จึงดำเนินการศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ของชุมชนบนพื้นที่สูง และพัฒนาระบบฐานข้อมูลงานวิจัยเพิ่มเติมให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับการใช้งานเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของฐานความรู้ของสำนักวิจัยในอนาคต รวมทั้งศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ที่เหมาะสมของงานวิจัย ตลอดจนการพัฒนาความรู้ความสามารถบุคลากรของสำนักวิจัยในการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการวิจัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากงานวิจัยไปสู่กลุ่มเป้าหมาย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาและพัฒนาระบบการจัดการฐานข้อมูลงานวิจัย
- 1.2.3 เพื่อศึกษาและพัฒนาเครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน
- 1.2.4 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ที่เหมาะสมของงานวิจัย

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

- 1.3.1 การศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากงานวิจัยไปสู่กลุ่มเป้าหมาย โดยมีองค์ความรู้จากงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์บนชุมชนบนพื้นที่สูง อย่างน้อย 20 เรื่อง
- 1.3.2 การศึกษาและพัฒนาระบบการจัดการฐานข้อมูลงานวิจัย จำนวน 1 ระบบ
- 1.3.3 การศึกษาและพัฒนาเครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน โดยมีโครงการวิจัย/แผนปฏิบัติงานวิจัยร่วมกับหน่วยงานเครือข่าย อย่างน้อย 1 เครือข่าย
- 1.3.4 การศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ที่เหมาะสมของงานวิจัย อย่างน้อย 1 รูปแบบ